

omnia esse deformata a divina voluntate, etiam actus intrinsecus malos secundum esse materiale; alioquin eos non cognosceret; ac MM. NN. in Antapologia hos excipiunt. Similiter nec Caietanus illos iuvat; nam loquitur absolute de omnibus, quae contingenter seu libere eveniunt. Cuius sententiam nemo fere sequitur.

6. *Probat*ur. Si actiones illae, quae intrinsecus sunt peccata, non sunt efficaciter et absolute decretae ante praevisionem causarum secundarum, cur non etiam aliae nullius momenti, v. g. ludicrae et indifferentes. Nam ratio cur has ponatur decretae, ut fiant, etiam locum habet in actionibus malis; nec unquam aliquis doctor dixit, reliquas omnes actiones nostras esse absolute decretas, eas autem, quae intrinsecus malae sunt, non esse decretas, unde illa sententia caret omni fundamento. Si enim possum mentiri, odisse fratrem hic et nunc sine decreto Dei efficaci, quo me velit habere has actiones, cur non possum etiam dicere verum et odisse diabolum et facere actiones aliquas civiles sine simili decreto?

Dicit aliquis, voluntas Dei est omnium rerum causa, ergo nihil potest fieri, nisi Deus absolute velit illud fieri. *Resp.* Hoc argumentum non minus est contra ipsos, qui volunt actiones malas non esse a Deo praevolitas secundum esse materiale, quam contra nos. Est autem voluntas Dei omnium rerum causa, quia nihil omnino, ne actio quidem illa, quae intrinsecus malitiam coniunctam habet, potest fieri sine voluntate Dei aut decernente, ut fiat, aut permittente et volente praebere concursus; non autem, quod omnia in particulari debeant esse absolute et efficaciter praevolita, ita ut ex efficacia huius decreti omnia fiant. Alioquin si omnes omnino actiones et motus animorum sunt absolute et efficaciter decreti, antequam praevideret Deus causas secundas ad hoc esse determinaturas, sed ipsemet decreverit, ut se determinarent, non video, quomodo Deus non sit auctor peccatorum. Nam ideo hic et nunc ille habebit actum mentiendi, quia Deus decrevit, ut illum haberet; ideo actum odii, quia Deus absolute voluit, ut in illo exurgeret talis actus, et sic de ceteris. Et ita quisque poterit causam suorum peccatorum in Deum referre, cuius decretis obvietari non possumus. Si dicas: Deus non voluit, ut ille actus haberet malitiam coniunctam, respondebit ille: Neque ego id cupio, sed bene sciebat Deus, me illos actus materiales non posse bene facere, v. g. odisse proximum vel Deum, velle mentiri, fornicari etc.; cur ergo decrevit efficaciter, ut ego illos haberem, antequam praevideret me in illos inclinaturum? Non video quid aliud velint dicere haeretici Wicleffitae et Calvinistae, qui dicunt Deum esse auctorem peccatorum, non quod ipse velit malitiam ipsam coniunctam actui; nam hoc aperte negant, ut patet apud Calvinum lib. 1. Instit. c. 18. § 6., ubi dicit Deum nolle perfidiam, sed actum illum, in quo est perfidia. Neque hoc refert, quia ipsa [quoque] creatura non vult malitiam illam seu inordinationem, sed actum et delectationem positivam. Unde, si Deus velit et absolute ante

omnem praevisionem determinationis causarum secundarum decernat omnes illos actus, ut fiant, non video quomodo contra haereticos defendi possit, Deum non esse auctorem peccati, maxime si ponamus, quod quidam faciunt, Deum praeveniendo liberum arbitrium ad omnes illos actus efficaciter determinare; nam sic falsa omnino videtur etiam illi Conciliorum definitio, neminem divina potentia praedestinatum esse ad malum.

Quare valde optandum esset ut sancta SEDES APOSTOLICA decerneret, quo loco haec quorundam propositio sit habenda: DEUS absolute et efficaciter decrevit omnes actus liberos secundum esse materiale cum omnibus suis circumstantiis et ad eos praeveniendo liberum arbitrium efficaciter determinat.

7. *Prob.* Si omnes aliae actiones in particulari cum suis circumstantiis sunt absolute decretae ante omnem praevisionem causarum secundarum: ergo Deus debet singulari providentia procurare et omnes causas ad hoc disponere, ut infallibiliter tali tempore, loco et modo fiant, v. g. ut hodie toties rideam, iocer, cras autem toties et sic de ceteris actionibus cum suis circumstantiis. Itaque causa, cur haec toties hodie vel heri fecerim, est, quia Deus statuit, ut haec toties tali tempore et loco facerem, et ut facerem, me instigavit et determinavit, quod ipsi concedunt, sed sane parum videtur probabile. Nemo enim experitur talem praeventionem et incitationem a Deo immissam ad haec faciendam. Deinde cur Deus non relinquat haec minima in hominum arbitrio, ut necesse sit ipsum haec omnia in particulari praescribere? An forte homo nihil horum facere posset, nisi Deus haec eo modo praescriberet, et ad haec liberum arbitrium locis et momentis praestitutis incitaret et determinaret?

8. Quia valde alienum videtur a ratione dicere omnes hominum caedes, omnes virginum violationes, omnes rerum alienarum ablationes esse absolute decretas et praedeterminatas, ut fierent tali tempore, loco et modo ante omnem praevisionem causarum secundarum. Si enim Deus haec omnia absolute praedeterminavit, ut tali tempore et loco fierent, necesse est, ut causas secundas, per quas haec exequitur, ad ea impellat et determinet, sicut eas determinat ad alia, quae sine peccato faciunt. Nam alioquin non certo et infallibiliter ita evenirent. Quid enim si causae secundae se illis momentis non inclinarent ad haec faciendam? v. g. Deus secundum illos, num. 111., quia decrevit hunc infantem non admittere ad regnum, statuit illum eliso guttore interficere ante baptismum tali tempore et loco, antequam matris in illum immanitatem cerneret; deinde videns, matrem impiam futuram, vult uti eius malitia ad hunc infantem interendum. Sed quaero, qui fit, ut mater illum tali prorsus modo et loco et tempore interimat, si Deus illam ad hoc non inflectat? Eadem est quaestio de infinitis hominum caedibus, quae mediante peccato fiunt, quomodo haec omnes caedes ante praevisionem discordiarum et odiorum definitae et decretae sunt, ut tali modo, tem-

pore et loco fiant, si Deus tales discordias et odia non immittit et homines ad haec facinora talibus temporibus et locis non determinat? Sine omni enim probabilitate dicitur, quod semper causae secundae seipsas tunc praecise ad haec determinent et inflectant, nisi a Deo ad haec efficaciter impellantur, ut vult Calvinus. Sed *inquunt*, nisi causae secundae sua malitia ad haec flecterentur, Deus illis praeciperet vel certe per se illa inferret. Nam per se potest occidere, quos, quando et quomodo vult, et aliis etiam praecipere. Sed non minus absurdum videtur et a communi doctrina alienum, quod Deus omnes illas caedes hominum, exustiones urbium et villarum, direptiones bonorum, violationes virginum praeciperet fieri vel per se faceret, si homines impii non essent vel se ad ea inferenda sponte non inflecterent. Similiter quod S. Laurentius in eraticula tali tempore et loco pro confessione nominis Christi assatus et omnibus aliis tormentis ex cruciatu fuisse et tot alii utriusque sexus tam diris et variis et saepe nefandis tormentis mactati tali tempore et loco fuissent, etiam si impietas tyrannorum et hominum crudelium sponte non exstisset, cuius sane auctor Deus esse nullo modo poterat. Non ergo haec Deus ante praevisionem hominum malitiam, quos praevidebat sponte ad haec futuros paratos, absolute voluit, ut fierent. Omitto, quod etiam ex hac sententia sequi videatur omnes eos qui sunt damnandi eadem aeterna tormenta, quae propter sua peccata patientur, perpessus fuisse, etiamsi non peccassent. Nam cum haec supplicia inferri possint sine peccato, sicut caedes hominum, Deus illa ante omnem praevisionem causarum secundarum decrevit. Cur enim non aequae atque caedes hominum? Unde si ipsi postea sponte non peccassent, debuissent illis inferri sine peccato vel certe Deus debuisset curare, ut peccarent. Sed profecto valde mirum est, haec omnia nunc poni a Deo absolute decreta, cum supra num. 56. dicant perseverantiam Angelorum quoad sui complementum non fuisse praedestinatam, sed praescitam tantum. Nunc autem caedes omnes hominum et supplicia etc. ponuntur non tantum praescita, sed etiam praedeterminata seu praedestinata; nam haec idem valent; quae quomodo consentiant, ego non intelligo.

Sed *inquunt*: In iis omnibus, quae gubernatione Dei contingunt, Deus causam ad effectum determinat et ideo praevidet determinationem illam, quia illam vult facere. Ergo Deus vult omnes tales effectus ante praevisionem determinationis causae secundae. In iis vero quae facit homo non ex gubernatione Dei, sed ubi gubernationi suae ipse relinquitur, ibi seipsum determinat ad effectum vel potius defectum. Ita ratiocinantur num. 106. Ibi nolo examinare illam distinctionem, cum D. Thom. omnia velit divinae gubernationis subdi. Sed *respondet*: [1.] si in omnibus iis, quae Dei gubernatione contingunt, Deus causam ad effectum determinet etc., ergo etiam determinat et inclinatur hominum voluntates ad caedes, rapinas etc., nam haec Dei gubernatione contingunt, cum sint ab ipso absolute decreta, ut fierent, ante praevisionem

causarum secundarum. Quid enim magis Dei gubernatione et directione contingit quam id, quod absolute et in particulari ab ipso est decretum? 2. Ex hac sententia videtur subverti libertas etiam in actibus civilibus et indifferentibus, quia, si Deus absolute decrevit, ut ego tali momento rideam vel iocer, et ut hoc faciam me efficaciter praeviendo determinat, non est in mea potestate facere, ut hoc momento non rideam. Non enim in mea potestate est facere, ut Deus me praeviendo determinet vel non determinet, et posita illa determinatione non est in mea potestate non facere, ad quod efficaciter sum praedeterminatus. *Confirmatur*. Nam quando suppositio non est in mea potestate, id quod ex ea suppositione necessario sequitur, non est in mea potestate, praesertim quando illa suppositio liberum arbitrium praeviendo determinat; non enim in mea potestate est separare effectum ab illa determinatione; nam eodem momento effectus est, quo ponitur illa determinatio. In momento autem deliberare non possum. Quis enim non videat prosum mihi inevitabilem esse risum, si Deus absolute decreto statuit, ut rideam, et ad hoc me praeviendo libertatem determinat?

Dices. Est necessarium solum ex suppositione. *Resp.* Hoc non refert. Nam haeretici nullam aliam ponunt necessitatem in actibus humanis civilibus, nisi ex suppositione decreti divini, quod non est in nostra potestate, ex cuius virtute suis temporibus et momentis ad singulos actus impellimur. Videatur Calvin. lib. 1. instit. c. 16. § 8., 9. et c. 18. § 2.

Ne autem MM. NN. putent istud axioma novum esse: Id quod sequitur necessario ex aliqua suppositione, quae non est in nostra potestate, non est liberum, sciendum illud tradi a Gregor. Arim. in 1. dist. 38. quaest. 2. art. 3. ad 4., ubi demonstrat fieri non posse, ut aliquid respectu primae causae necessario seu inevitabiliter eveniat, [et] respectu secundae libere seu evitabiliter. Quod etiam ostendit Scotus dist. 39. et Guillelmus Ocean dist. 38. et Thom. Walden. lib. 1. doctr. fid. cap. 28.; et existimant hi doctores everti libertatem hominis, si actus voluntatis ita causantur a Deo, ut respectu Dei eveniant necessario et inevitabiliter; quod tamen docent MM. NN. expresse num. 78., ubi sic dicunt: „Quamvis causarum secundarum operationes, quatenus ab ipsis procedunt, impediri possint, tamen in quantum ad Dei voluntatem et operationem ut causam referuntur, impediri non possunt.“ Si enim non possum impedire, quin istae actiones procedant a Deo et a Deo causentur, perspicuum est non posse me impedire, quin ego illas in me habeam; nisi forte dicat quis, quod me impediendo Deus produceret illas in aëre. Itaque illud axioma firmissimum est, maxime quando simul ponitur, quod illa suppositio liberum arbitrium praeviendo determinet.

Quod autem Deus non determinet voluntatem ad actum liberum prius natura quam voluntas seipsam determinet, seu independenter ab ea determinatione, qua voluntas seipsam determinat, puto esse senten-

tiam omnium doctorum scholasticorum: Henrici quodl. 9. quaest. 5., Scoti in 1. dist. 39. et in 2. dist. 37., D. Bonaventurae in 2. dist. 37. quaest. 5., Guill. Occam 2. quaest. 5., Gabr. Biel in 2. dist. 37., Greg. Arim. in 1. dist. 45. conclus. 5. ad 2. et in 2. dist. 34. 35. art. 3. ad 8., Andreae a Castro novo in 1. dist. 22., Marsilii lib. 2. quaest. 16. art. 4., Caiet. 1. part. quaest. 14. art. 13., Ruardi art. 7. p. 314. et aliis multis locis, Cunei opusc. de praedestinatione cap. 5. et alibi frequenter, Iulii Syrenii lib. 8. de fato c. 21. et alii plurimi, quorum verba afferemus infra. Quod autem D. Thom. et qui ipsum sequuntur interdum dicunt, Deum ut causam primam applicare omnes causas secundas ad agendum, intelligi debet non quod Deus illas praevenerit proprie, sed quia nulla creatura potest se determinare, id est, inchoare actionem suam nisi virtute divina sibi praeparata et Deo simul cooperante et veluti condeterminante, Deus enim ita se coniungit et veluti unit libero arbitrio, ut liberum arbitrium eius cooperationem habeat quodammodo in sua potestate, proinde ac si habitus quidam esset libero arbitrio in time insidens illique cooperans. Quia tamen perfectius influit in effectum omnem, etiam in actus intrinsecos malos, quam causa secunda, attingens per se primo tanquam causa universalis totius entis ipsum gradum entitatis generalissimum et primum, ideo dicitur plus influere et quodammodo prius, i. e., perfectius et illimitatus, quam causa secunda, quae per se tantum primo attingit gradum specificum et genericum effectus, sicut metaphysici docent. Non ergo determinat liberum arbitrium praeveniendo aut eo modo, ut haec determinatio in liberi arbitrii non sit potestate. Nam revera, si ita Deus sua gubernatione vel concursu liberum arbitrium determinaret, non video quomodo posset salvari libertas. Si enim concursum divinum non habeo quodammodo in mea potestate, neque etiam actum voluntatis habeo in mea potestate: v. g. si ad hoc ut tali momento velim ambulare, necesse est, ut Deus me tali momento praeveniendo determinet ad hoc volendum, quomodo habeo in mea potestate, ut hoc vel illo momento velim, si non habeo in mea potestate ut Deus me praeveniendo determinet? Neque satisfacit dicere: Deus facit, ut libere velis, et similia. Nam ad veram libertatem requiritur, ut habeam in mea potestate hoc velle et non velle. Quod certe non habeo, si Deus debet praeveneri et determinare liberum arbitrium ad singula. Nam ex terminis notum est, hominem non habere immediate in sua potestate, ut a Deo ad hoc vel illud praeveneriatur et praedeterminetur. Concludo ergo, eam sententiam quae dicit, Deum omnes actus humanos non per se malos ante omnem praevisionem absolute decrevisse et sua gubernatione voluntatem hominis ad eos, quos decrevit, praeveniendo determinare, non videri satis securam. Nam ex ea per evidentem consequentiam videtur sequi, hominem non habere suos motus in sua potestate, ut hoc vel illud velit et sese ad quaevis floctat etiam in rebus civilibus, quia non habet in sua potestate, ut Deus illum praeveniendo determinet; quae tamen de-

terminatio et praeventio est necessaria, ut possim illud velle. Nemo enim habet opus in potestate, nisi qui habet in potestate sua omnia necessaria ad illud. Itaque ratio, cur homo nunc hoc, nunc illud velit, erit, quia Deus illum nunc ad hoc, nunc ad illud flecit. Praeterea hinc sequitur neminem in sua potestate habere, ut plura faciat, vel pauciora, vel alia opera civilia non mala, quam facit etc. Nam nemo habet in sua potestate facere alia aut alio tempore quam Deus decrevit, ut faciat. Ergo, si Deus decrevit, ut tantum haec faciat, non potest facere alia. Item nemo habet in sua potestate facere aliquid non malum, nisi Deus illum ad hoc determinet. Deus autem non statuit illum determinare nisi ad haec certa et numerata, quae decrevit ipsum operari. Ergo non potest alia; alioquin homo posset aliqua facere non mala, quae non essent a Deo decreta, et sine gubernatione et determinatione Dei. Accedit quod homo omnia, quaecumque vult, necessario vult, si praeveniendo determinatur, ut velit. Ut enim determinetur a Deo, non est in ipsius potestate, et cum determinatus est ad velle, non potest fieri, ut non velit, sicut patet ex terminis. Nam eodem momento vult, sed de hoc plura infra.

Sed mirum sane est MM. NN. velle, ut Deus voluntatem humanam ad omnes actus civiles et indifferentes praeveniendo determinet, non autem ad actus intrinsecos malos, cum hi saepe versentur circa objecta supernaturalia et pertineant ad aeternam praedestinationem vel reprobationem; nimirum hic periculum erat Calvinismi, quamquam ex hoc ipso fortissimum peti possit argumentum. Si enim potest quis odisse Deum et proximum, blasphemare, superbire, invidere etc. absque hoc, quod Deus illum ad haec praevenerit et determinet, cur non potest etiam facere aliquos actus civiles et indifferentes: ridere, iocari, ludere etc. absque tali praedeterminatione? Adeone natura nostra per peccatum est prostrata, ut nihil aliud possit quam actus intrinsecos malos, nisi a Deo efficaciter determinetur ad non malos? Profecto hoc incredibile est et a nemine, quod sciam, unquam assertum. Licet enim quidam vulerint, hominem viribus naturae solis non posse facere aliquid opus non malum, nemo tamen requirit, ut Deus ad illud determinet hominem.

Aliud argumentum, quo probent, Deum omnia minima in particulari ante omnem praevisionem causarum secundarum absolute praedeterminasse, est, quia etiam in his unum est propter aliud, v. g. tale semen propter talem muscam; sed volitio finis est prior dispositione mediorum. Ergo Deus absolute voluit res omnes minimas fieri, et ideo singulis tales causas praeparavit. *Resp.* Si hoc argumentum aliquid valeret, maxime Angelorum gloria deberet esse absolute in particulari decreta ante praevisionem gratiae et meritorum, quae tamen supra negantur num. 54. et sequentibus. Deinde quod aliquae muscae vel similia animalecula tali tempore et loco nascantur, in causa interdum est strages hominum, ex quorum nascuntur sanguine etc. Non ergo Deus

illas muscas absolute nasci voluit, antequam praevideret sanguinem effusum; aut certe debuissent ex sanguine illorum hominum nasci, etiamsi interfecti non fuissent, vel Deus debuisset curare illos interfici, ut muscae istae nascerentur. Similia multa posset quis enumerare quae valde ab omni ratione aliena sunt, sicut quod Deus debeat perpetuo regere illorum animalculorum phantasias ut tali modo, tempore et loco volent, saliant etc., sicut ipse decrevit. Sane hoc non est sinere res suos motus agere, sed perpetuo novos imprimere. Ad rationem autem illam dictum est, Deum non velle omnes fines particulares absoluta et efficaci voluntate ante praevisionem causarum secundarum; unde possunt facillime humana libertate impediri. Quomodo autem divina providentia extendat sese ad omnia minima et ad actiones omnes humanas, dictum est in Apologia. Ad testimonium D. Augustini ex Psalm. 148.: Agit D. Augustinus contra eos, qui putant providentiam Dei non extendi infra nubes, sed hic omnia casu fieri. Nos autem dicimus non solum pluviam, grandinem etc. non fieri sine providentia Dei, sed nullum penitus motum in tota creatura posse fieri sine nutu, providentia, ordine et lege Dei. Nihil enim fit quod non ipse ordinet et procuret fieri vel ob certas causas permittat, ut qui omnium causarum radices in manu sua habeat, et hoc est, quod ipse vult quando dicit: „Quicquid ergo hic accidit contra voluntatem nostram, noveris non accidere nisi de voluntate Dei“ etc., scilicet praedominante vel permittente; loquitur enim in genere etiam de supplicis tyrannorum et mortibus hominum et omnibus, quae nobis displicent in mundo. Certum tamen est, quod Deus non velit absolute, ut homines seipsos vel alios interimant, furentur, fornicentur et cetera, quae piis displicent, perpetrent; quod ad monstra attinet, certum est, non omnia quae nascuntur esse a Deo praedeterminata ante praevisionem causarum secundarum, neque causas secundas ad haec procurari, ut quando ex nefario concubitu hominum cum bestiis foetus nascuntur, cuius exempla exstant nostra aetate; non enim Deus hanc conjunctionem procuraverat. De sententia D. Thom. dictum est in Apologia. Reliqua responso non indigent.

Caput II. ad Antapologiam in assertionem octavam, nonam, decimam, undecimam, duodecimam, vigesimam quintam De gratia sufficienter praeaparante.

Status controversiae, in qua est praecipua dissensio:

Dicimus nos: 1. fieri posse ut homo ex parte Dei sit sufficienter praeaparatus per auxilium praeveniens vel ad conversionem, id est, ad assentiendum divinae vocationi, vel ad inchoandam conversionem, vel ad aliud aliquod opus bonum; et tamen illud opus non faciat, quia non vult.

2. Proinde, ut aliquis habeat in sua potestate converti vel facere aliquod opus bonum, non requiri praeter ceteras praeaparaciones Divinas auxilium praeveniens ita efficax, distinctum a concursu supernaturali,

ut liberum arbitrium efficaciter determinet, ita ut cum eo constare non possit, ut homo non faciat.

3. Ut quis de facto vel inchoet conversionem, vel convertatur, vel faciat aliquod opus bonum, non esse necessariam motionem quandam Divinam praevientem, propriam statui lapsu, ita efficacem, ut liberum arbitrium determinet, et cum ea stare non possit, ut homo non faciat. Et haec indicantur in assertionem 8., 9. et 10.

MM. NN. censent haec repugnare Scripturis et D. Augustino. Et docent: 1. numquam fieri, nec fieri posse in statu lapsu et in tanta naturae imbecillitate, ut homo habeat auxilium sufficienter ex parte Dei praeaparans ad initium conversionis vel ad conversionem vel ad aliquod opus bonum, et tamen illud opus non faciat, quia non vult. Ita docent in Censura ad propositionem 8., 9., 10., et in Antapologia num. 113. et sequent. et 152. et sequent. Item. num. 164., 167., 177. 2. Hominem non habere in sua potestate converti vel facere aliquod opus bonum, quantumcumque sit praeaparatus per habitus infusos et alias excitaciones piave affectiones, nisi ulterius immittatur ei quaedam motio praeveniens ita efficax, ut liberum arbitrium efficaciter determinet, et cum ea stare non possit, ut non faciat; idque propter naturae imbecillitatem. Quam tamen motionem habere non est, inquit, in eius potestate. Nam Deus dat illam, cui, quando et quomodo vult; immo non est paratus cuiquam illam dare, nisi cui eam de facto dat. Nam si esset paratus, non obstarent hominum malae voluntates, et eodem momento temporis, quo datur, bonum opus est, quia liberum arbitrium determinat. Ita docent locis citatis et praecipue num. 135. et 136. 3. Ut quis de facto vel inchoet conversionem, vel convertatur, vel faciat aliquod opus bonum, praeter omnem aliam dispositionem necessariam est motio quaedam Divina praeveniens, propria statui lapsu, ita efficax, ut cum ea stare non possit, ut non convertatur, vel non faciat illud opus bonum. Itaque ad omne opus bonum praeter habitus infusos et omnes alias praeaparaciones et excitaciones requirunt novam quandam motionem praevientem propriam statui lapsu, quae efficaciter liberum arbitrium ad opus determinet et eodem momento opus bonum ponat. Tam enim esse imbecillam naturam nostram per peccatum Adami, ut sine motione tam efficaci non possit ad aliquod bonum flecti. Et hanc motionem habere, in nullius esse potestate. Nec Deum esse paratum eam dare, nisi cui de facto dat.

Ergo non requiri ad omne opus bonum, nempe ad initium conversionis, ad orationem, ad dolorem peccatorum, ad voluntatem implendi hoc vel illud mandatum, ad resistendum huic vel illi tentationi novam quandam motionem Dei praevientem, ita efficacem ut liberum arbitrium ad haec determinet etc.: *probarimus* I. ex Concilio Tridentino sess. 6. c. 5. 6. can. 4., quibus locis Concilium clare docet, liberum arbitrium sufficienter excitatum et motum a Deo habere in sua potestate flectere se in utramvis partem, id est, consentire et dissentire, si

velit, ac proinde non requiritur aliqua motio ita efficax, ut cum ea stare non possit, ut dissentiat. Ad hunc locum attulerant MM. NN. varias explicationes, quas in Apologia posui et refutavi. Eas autem ipsorum esse, satis constat ex eorum dictatis, quae passim omnium tenentur manibus, ut miram sit haec ita nunc dissimulari. Quorsum autem tot Concilii torsiones, si simplex eius definitio placet? Nunc vero prae ceteris explicationibus videntur amplecti illam, qua dicitur, liberum arbitrium posse assentire et dissentire, quia intellectu possumus assentiri gratiae vocanti, quatenus ipsa est illuminatrix et suasoria. Sed certum est, hanc expositionem non satisfacere. Non enim error, contra quem Concilium hanc suam definitionem dirigit, est, quod homo non possit internae suasioni per intellectum dissentire, sed [definitur] quod voluntas, quae a Deo excitatur et sufficienter movetur ad conversionem, id est, ad dolorem peccatorum vel amorem Dei, vel ad volendum obtemperare Deo et servare mandata, possit nihilominus non poenitere, non amare, non velle obedire; unde non sufficit, quod suasoriam illuminationem possit voluntas nondum inclinata respuere; neque Calvinus hoc magnopere detrectaret; sed requirit Concilium, ut Deus ita inclinet voluntatem, ut non obstante illa inclinatione voluntas plene in potestate habeat non acquiescere.

Sed *inquiant* num. 128.: „Bona acquiescendi voluntas proprie loquendo seipsam respuere non potest. Si enim respuit, mala est, sin acquiescit, bona; simul autem et bona et mala esse non potest.“ *Resp.* Hoc est in quo consistit controversia. Putant enim ipsi voluntatem consentiendi a Deo praeveniendo nostram libertatem immitti, et hanc immissionem esse gratiam efficacem. Quod si ita est; ergo in potestate voluntatis non erit acquiescere et non acquiescere, quia in potestate eius non est, ut Deus immittat actum acquiescendi, et quando ille immittitur, non potest homo dissentire. Quae autem sit haeresis, contra quam Concilium agit eo loco, non est obscurum ex Calvini lib. 2. Instit. c. 3. et ex eiusdem Antidoto et Kemniti Examine in hunc locum. Quae non tantum docet, gratiam afferre bene vivendi credendique necessitatem suae fidei et gratiam semel habitam non posse abici (nam contra hoc sunt alii canones, ut 6. et 23.), sed docet ad singula bona opera requiri motionem quandam, quae efficaciter liberum arbitrium afficiat, ita ut ei non possit resisti, quam motionem habere non sit in cuiusquam potestate, sed Deus immittat, quibus vult. Patet hoc ex Instit. lib. 2. c. 3. § 10., ubi sic ait: „Voluntatem Deus movet, non qualiter multis saeculis traditum est, ut nostrae postea sit electionis, moti autem obtemperare aut refragari, sed illam efficaciter afficiendo.“ Deinde roricit Chrysostomum, et dicit illam fuisse conditionem hominis adhuc stantis, ut poterit in alterutram partem inclinare; nunc autem in hac infirmitate oportere, ut Deus ipse in nobis operetur velle detque gratiam, quae a seipsa efficax sit, quam Deus non statuerat aliis dare quam electis. Et infra: „Medium quem sophistae imagi-

nantur motum, cui obsequi vel quem repellere liberum sit, aperte excludi videmus, ubi assertur efficaciter et perseverandum constantia.“ Similia habet paragraphis sequentibus et in Antidoto. Quae quomodo distinguantur a sententia MM. NN., ego haecenus videre non potui. Hoc autem advertendum, Calvinum, tum in Institutionibus, tum in Antidoto afferre fere omnes Scripturas et loca D. Augustini pro hac gratia efficaci, quae ipsi afferunt; unde adhibebimus communem catholicorum solutionem.

[2.] Attulimus praeterea plurimos auctores, qui nostram sententiam expresse docent, ad quos nihil responderetur, sed infra omnes relucuntur, tamquam Fausti lectione decepti.

3. Ostendimus, ex contraria sententia multa sequi incommoda, nempe quod nemo habeat in sua potestate converti aut facere aliquid opus bonum, nisi qui convertitur aut illud facit, quia nemo habet in sua potestate aliquid boni facere sine hac motione efficaci, quam habere non sit in cuiusquam potestate; item Deum deserere hominem, antequam deseratur; et neminem posse dicere se minus boni fecisse, quam in sua potestate habuerit facere. Ad quae omnia nihil responsum est, nec video quid possit responderi. Solum autem nituntur ostendere, per hanc gratiam non everti liberum arbitrium, de quo statim. Nunc aliis argumentis sententiam nostram confirmemus. Itaque primo pergamus probare talem motionem praeventientem non requiri ad singulos actus, deinde videri per eam everti liberum arbitrium in operibus pietatis.

Quod ergo talis motio efficax non requiritur ad singula opera bona, *probat* I. ex Scripturis. Scriptura docet, multis dari auxilium sufficiens ex parte Dei ad conversionem et ad bona opera, qui tamen non convertuntur nec bene operantur; ergo non requiritur ad conversionem et ad unumquodque opus bonum motio quaedam praeveniens ita efficax, ut cum ea stare non possit, ut non convertaris vel bene opereris, quae non sit in hominis potestate. Patet consequentia. *Anteced. prob.* Isaiae 5.: „Quid ultra debui facere vineae meae et non feci?“ etc. Hic Dominus clarissime significat nihil ex parte sua fuisse praetermissum, quod erat necessarium ad conversionem. At si requisita fuisset talis motio, potuisset Domino responderi: Non fecisti vineae tuae omnia quae erant necessaria ad ferendos fructus, quia non dedisti illis illam motionem efficacem, quae illos determinaret ad conversionem, quae tamen erat necessaria, et quam non habebant in sua potestate. Itaque immerito Dominus conquereretur, quod non sint conversi, quia non dedit illis nec paratus fuit dare auxilium sufficiens. Nec vere diceret: „Quid ultra debui facere et non feci?“ Similis locus est Matth. 23.: „Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos sub alas, et noluisti.“ Hic exprobrat illis Dominus, quod ex parte sua sufficienter eos iuverit, ut crederent, et tamen noluerint. Habuerunt ergo illi auxilium sufficiens, cum quo vere et proprie erat in illorum

potestate credere. Neque valet explicatio quorundam, qui dicunt Dominum tantum loqui de externo auxilio praedicationis. Nam per solam externam praedicationem non poterant fieri fideles. Dominus autem exprobrat illis, quod voluerit illos congregare ad fidem et tamen noluerint. Alius locus Act. 7.: „Vos semper Spiritui Sancto resistitis.“ Vel illi habebant in sua potestate non resistere et acquiescere Spiritui Sancto, et ita habebant auxilium sufficiens ex parte Spiritus Sancti. Nam sine auxilio sufficienti nemo potest acquiescere divinae inspirationi. Vel non habebant, et ita immerito exprobrat illis s. Stephanus duritiam cordis et quod non acquiescant divinae inspirationi. Nam nemo recte reprehenditur, quod non faciat id, ad quod non habet auxilium sufficientem, neque in potestate eius est habere. Alius locus est Apoc. 3.: „Ego sto ad ostium et pulso“ etc., quem expendimus cum aliis quibusdam in Apologia Duacensi.

II. Ex Conciliis. Nam Cone. Arausicanum can. 25. sic ait: „Hoc etiam secundum fidem catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia omnes baptizati (Christo auxiliante et cooperante), quae ad salutem pertinent, possint et debeant (si fideliter laborare voluerint), adimplere.“ Hic manifeste Concilium docet ex Christi auxilio in potestate iustorum esse omnia, quae ad salutem sunt necessaria. Ergo habent ex parte Dei auxilium sufficiens ad bona opera. Falsum est ergo, requiri ad singula bona opera motionem quamdam ex se efficacem, quam habere non sit in eorum potestate, et quam Deus nemini paratus sit dare, nisi cui dat. Ex eodem testimonio patet, usum gratiae et energiam esse in potestate hominis, quod ipsi negant num. 43. Nam si laborare voluerimus, possumus uti gratia Dei et per illam facere bona opera. Ergo quod gratia Dei saepe in nobis sit inefficax, est, quia nolumus nobis vim adhibere et eam applicare ad opus.

Concilium Tridentinum sess. 6. c. 13.: „Nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine pollicetur, tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare et reponere omnes debent. Deus enim, nisi ipsi illius gratiae defuerint, sicut coepit opus bonum, ita perficiet, operans velle et perficere.“ Hic locus solus sufficere poterat ad hanc controversiam dirimendam. Nam primo, si ad omne opus bonum atque adeo ad orandum opus est quadam motione praevieniente et efficaci, quam habere non est in cuiuscumque potestate et Deus nemini paratus est dare nisi certis quibusdam, quibus illam dat: quomodo omnes poterunt firmissimam spem in Deo collocare! *Dicunt*, quia nemo scit se esse ex illis, quibus Deus statuit denegare gratiam efficacem. *Sed contra*. Ergo ex sola ignorantia obligantur ad spem firmissimam collocandam in Dei auxilio; non ex eo quod Deus revera ex parte sua sit paratissimus sufficiens auxilium praebere, quod est contra intentionem Concilii et sequentia verba et per se valde absurdum. Deinde Concilium dicit, ideo nos spem firmissimam collocare debere in Dei auxilio, quia, qui coepit opus bonum, ita perficiet, operans velle et perficere, nisi gratiae eius defue-

rimus; ubi clarissime significat ipsum esse paratum operari in nobis bonum opus et perseverantiam, si nos gratiae ipsius non desimus. Est ergo in potestate nostra eadem gratiae deesse et non deesse, id est, eum eadem operari et non operari. Sunt ergo aliqui qui ex parte Dei habent auxilium sufficiens, ut operentur, cui tamen desunt. Non ergo requiritur quoddam novum auxilium ita efficax, ut nemo illi desit, quod non sit in eorum potestate. Denique quando dicit, quod, nisi gratiae Dei desimus, Deus operabitur in nobis velle etc., significat esse in nostra potestate, ut Deus immediate operetur in nobis opus bonum. Non ergo requiritur ad quodque opus bonum motio quaedam praeveniens, quae non sit in nostra potestate.

Hinc patet etiam solutio illius argumenti, quod toties inculcant: Deus est qui operatur velle, qui facit ut in praeceptis ambulemus. Ergo nemo habet auxilium sufficiens ex parte Dei, nisi is, cui datur ipsum velle et opus bonum immittitur. Nam Deus dupliciter dicit potest operari in nobis velle: 1. quia dat auxilium praeveniens et vires, quibus possumus velle, et excitat simul, ut velimus et ei consentiamus. Et hoc modo operatur sine nobis in nobis, ut velimus, ut inquit Augustinus, quia, ut haec operaretur, non erat in potestate nostra. 2. Quia immediate operatur ipsum actum nostrum, et hoc est in potestate nostra, unde, si gratiae praevienienti desimus, non utendo ea, Deus non operatur in nobis bonum opus, ut Concilium indicat. Non enim Deus praeter gratiam praevientem, cuius usus est in nostra potestate, debet immittere opus bonum praeveniendo libertatem. Nam hoc omnino videtur accedere ad errorem Calvini. Fieri ergo potest, ut homo habeat auxilium praeveniens sufficiens ex parte Dei, ut velit, ita ut ipsum velle seu actum bonum voluntatis habeat in sua potestate, sicut Adam, et tamen non velit sua culpa. Et in hoc operatur Deus ipsum velle ex parte sua. Quod autem non operetur ipsum actum immediate, in causa est hominis libertas. Haec enim operatio est divina cooperatio, quae tunc erat in ipsius potestate, sicut inter homines alter suadet alteri aliquid sufficientissimae, ut hoc faciat, et tamen non persuadet, quia alter non vult, quamvis erat in ipsius plena potestate, ut persuaderetur. Eodem modo Deus saepe sufficiens praebet auxilium praeveniens, ut et homo doleat de peccatis et ipsum amet, et tamen non facit haec, quia negligens est etc.

Sed *inquunt*, si illo habet auxilium praeveniens sufficiens, ita ut sit in ipsius potestate converti et ponere, si velit, cur Ecclesia orat, ut Deus illum convertat? *Resp.* Ideo Ecclesia orat, ut Deus illi auxilia maiora et efficaciora adhibeat atque adeo ita suadeat sicut novit ipsum non aspernaturum. Multa enim sunt, quae plenissime sunt in potestate nostra, quae tamen non facimus, nisi valde rogati, suasi et interdum minis compulsi. Ita etiam in bonis operibus, etiamsi facillime interdum possit quis vel converti, vel facere opus bonum, vel resistere tentationi, non tamen faceret reipsa, nisi alio modo Deus illi suadeat vel excitet:

unde Ecclesia non solum rogat Dominum, ut det nobis, ut possimus converti, bene operari etc., sed etiam ut convertamur, bene operemur, id est, ut ita nos moveat, excitet et suadeat, sicut novit nos facturos et acquieturos, non autem quod ita simus debiles, ut, praeter ceteras omnes divinas praeparationes Deus haec bona opera debeat immittere et immediate operari praeveniendo libertatem. Nam hoc omnino videtur dogma Calvini.

Alius locus Concilii Trid. est eadem sess. cap. 11.: „Nemo temeraria illa et a Patribus sub anathemate prohibita voce utatur, Dei praecepta homini iustificato ad observandum esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet et facere quod possis et petere quod non possis et adiuvat ut possis“ etc. 1. Si praeter cetera omnia auxilia, scilicet habitus supernaturales, protectionem et directionem, requiritur ad singula opera quaedam alia motio per se efficax quam habere non est in potestate hominis, et quam Deus nemini paratus est dare nisi cui dat: ergo praecepta Dei multis sunt impossibilia; nam non possunt ea servare sine illa motione efficaci, et hanc motionem Deus non est paratus omnibus iustis dare, sed paucis quibusdam, et eo tantum temporis momento, quo ante omnem praevisionem decrevit. Respondit quidam [MM.] NN. praecepta iustis non esse impossibilia per naturam, sicuti lapidi est impossibile intelligere; tamen per infirmitatem multis esse impossibilia, nempe iis, inquit, quibus non datur gratia efficax; non tamen dicenda esse simpliciter impossibilia, quia Deus potens est quosvis iuvare. Sed *contra*. Quia hoc modo libenter etiam nostri haeretici concedunt praecepta homini esse possibilia. Nam ipsi non negant, quin natura sit capax observationis et Deus possit facere et servet. Sed volunt naturam ita debilitatam per peccatum, ut ad singula opera egeat gratia efficaciter voluntatem ad opus determinante et sine hac eam nihil posse boni, et Deum non omnibus illam paratum esse dare; ut patet apud Calv. lib. 2. instit. c. 3. § 10. et sequentibus. Itaque hominem per infirmitatem non posse servare praecepta quia caret auxilio sufficiente. Vult ergo Conc. praecepta ita esse iustis possibilia, ut divina benignitate habeant in sua potestate mediate vel immediate omne auxilium necessarium.

Deinde quando Conc. dicit, quod Deus iubendo monet facere quod possis et petere quod non possis, aperte indicat, iustum habere auxilium praesens sufficiens, quo immediate quaedam praecepta impleat et opera bona faciat, et pro aliis adimplendis auxilium ulterius petat. Ostendit enim, etsi non omnia opera bona iustus habeat immediate in sua potestate (quaedam enim sunt interdum valde difficilia propter vehementiam temptationum), tamen omnia habere in sua potestate vel immediate vel mediate, quia habet saltem sufficiens auxilium, ut oret et petat auxilium ad difficiliora. Falsum ergo est, quod nemo habet auxilium sufficiens ex parte Dei ad orandum vel ad aliquod praeceptum implendum, nisi qui habet ita efficax, ut ad haec determinetur.

Alius locus est eodem cap. „Deus (inquit) sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur.“ At si nemo in hac infirmitate naturae habet auxilium sufficiens ex parte Dei, nisi qui habet ita efficax, ut ab eo liberum arbitrium determinetur, idque non omnibus iustis Deus paratus est dare, deserit, antequam deseratur. Probatur: quia nihil est aliud deserere, nisi non esse paratum dare in omni casu et eventu auxilium sufficiens ne ad orandum quidem; deinde quia quicumque succumbit temptationi non habet auxilium sufficiens ad ei resistendum, ut ipsi fatentur, quia in hac infirmitate nullum est auxilium sufficiens, nisi quod voluntatem efficaciter determinat; plurimi autem iusti quotidie succumbunt temptationibus, ergo omnes illi caruerunt auxilio sufficienti necessario ad resistendum temptationi; fuerunt ergo deserti a Deo antequam desererent. Nam illi ne ad orandum quidem auxilium necessarium secundum eos habuere; si enim habuissent, orassent. Respondent quidam MM. NN. Deum iustos non deserere antequam deseratur, quia, quod non det illis auxilium sufficiens et necessarium ad vineendam temptationem, vel saltem ad petendum novum auxilium, est, quia ante illum deseruerunt in praevariatione primi parentis. Sed hoc est expresse contra intentionem Concilii. Nam Concilium vult probare, iustos posse proficere et mandata servare, quia Deus non deserit eos, antequam deseratur; vult ergo in nostra potestate esse Deum non deserere et loquitur de desertione futura per peccatum actuale, non de praeterita in Adamo, quae non est in nostra potestate. Deinde inepta esset illa sententia nec quicumque concluderet ad propositum. Nec haeretici negant, hoc modo neminem deserit. Talis ergo interpretatio pervertit sententiam Concilii. Sunt et alia loca in Conc. Trid., ex quibus videtur illa sententia de gratia efficaci efficaciter refutari, sed haec sufficiant.

III. *Prob.* ex Patribus, qui omnes docent, opera bona per Dei gratiam et auxilium esse in potestate hominum, ita ut possint ea facere vel omittere, prout libuerit, sicut poterat Adam, et multos esse, qui faciunt qui tamen poterant non facere, et contra, multos qui negligent, cum tamen possent facere, et liberum arbitrium posse sese in utramque partem flectere, prout voluerit. Non ergo illi requirunt ad unumquodque opus novam quandam motionem praeveniendam ita efficacem, ut cum ea stare non possit, ut non facias opus bonum, quam habere non sit in tua potestate, et quam Deus nemini paratus sit dare nisi cui dat etc. Ne autem longum sim, praetermittam eorum testimonia, quia multis opus esset ad rem expendendam; videatur Irenaeus lib. 4. c. 71. et 72. clarissime, Iustinus dialog. cum Tryphone pag. ultima, Cyprianus lib. 4. epist. 7. versus finem, Hilarius lib. 1. de Trinitate paulo ante medium, Ambrosius lib. 2. in Lucam c. 12., Hieronymus quaest. 10. ad Hedibiam et in c. 5. Matth. in fine, Chrysostomus hom. 19. in Genesis in princip.

Sed forte dicent, illos Patres, qui ante tempora Pelagii fuerunt,

non accurate locutus fuisse de gratia Christi; itaque ad Aug. et Prosperum provocare solent. Et ex D. Augustino quidem attulimus aliquot testimonia apertissima; 1. ex lib. 12. de civit. c. 6., ubi, propositis duobus animo et corpore pariter affectis et pari tentatione interius et exterius pulsatis, inquit causam, cur alter deficiat, alter non. Et respondet non apparere aliam, nisi, quod alter voluerit defecere a castitate, alter noluerit. Quod non est ita intelligendum, quasi alter vicerit tentationem illam per solum liberum arbitrium, sed quod per liberum arbitrium et vires gratiae vicerit, quae alteri non deerant, si illis voluisset uti. Quod si Augustinus existimasset necessariam esse talem motionem efficacem, dicere debuisset, eos non fuisse pares ante consensum; nam uni fuisse datam motionem efficacem et ideo stetisse; alteri minime et sic tentationi sucebuisse. Loquitur autem Augustinus de tentatione contra castitatem, cui non potest resisti sine gratia ex ipsorum sententia; unde patet nullo modo satisfacere, quod hic respondent. Sed in his non est valde laborandum. Nam si istud et reliqua b. Augustini testimonia a nobis in Apologia allata ita explicari possunt, ut ipsi ea explicant, certe eodem modo eludi poterunt a Calvino, cum tamen contra illum a Catholicis proferantur; unde patet illas explanationes esse extortas et alienas a mente D. Aug. Possent multa alia ex D. Aug. adferri ut lib. 1. retract. c. 22., lib. 5. de civit. c. 10., lib. 2. contr. Felicem Manichaeum cap. 4. et aliunde. Et ex Prospero lib. 2. de vocat. gent. c. 9. Item ex lib. de Ecclesiast. dogm. c. 21. Sed quia eodem modo eludi et torqueri possent et opus esset plurimis verbis ad ea stabilienda (quae causa est cur rarius utar testimoniis Patrum in hac disputatione), ea praetermittam.

IV. *Prob.* ex doctoribus scholasticis. Quia nemo est doctorum scholasticorum, qui doceat hominem per peccatum originale ita esse factum debilem, ut praeter omnes habitus supernaturales, praeter divinam protectionem et directionem et concursum supernaturalem, quo Deus concurret et cooperatur suis donis, requiratur ad singula opera bona, etiam ad orandum, novam quandam motionem praevientem ita efficacem, ut liberum arbitrium determinet etc. Patet hoc 1., quia ipsi nullum pro se afferunt nec afferre possunt. Immo inferius num. 175. aperte indicant eos in hoc deceptos fuisse ex lectione Fausti Regiensis. Nec aliud respondent ad plurimorum testimonia a nobis in Apologia allata; unde quidam illorum Doctorum, qui putatur auctor huius sententiae, in 2. Sentent. dist. 28., postquam conatus esset ostendere iisdem testimoniis, quibus utitur Antapologia, proprie dictam Christi gratiam, quae ad singulos actus necessaria est, respui non posse, tandem subiicit: „Sed nec scholasticorum omnium hic nobis deest suffragium. Videat studiosus commentarium Thomae in illud Ioannis 6.: „Nemo potest venire ad me“ etc. Haec ille. Aliam nullam affert, satis indicans, eos omnes contrarium sentire. Sed longe abest, ut D. Thom. sit in illa sententia. 2. Quia omnes doctores scholastici praeter Gregor. Arim.

(qui tamen non requirit ad singulos actus motionem praevientem, quae liberum arbitrium efficaciter determinet, quin immo hanc prorsus repudiat tamquam libertati contrariam), docent omnibus dari auxilium sufficiens ex parte Dei, sufficiens, inquam, mediate vel immediate. Ex qua sententia clarissime haec opinio evertitur, ut ipsi fatentur. Si enim omnibus datur pro tempore et loco, ut saltem possint quaerere Deum, et sic sensim inchoare suam salutem, ut doctores scholastici volunt, multum abest, ut ad singulos animi bonos motus requiratur gratia ita efficax, ut liberum arbitrium determinet, quae in nullis sit potestate, et quam Deus nemini paratus sit dare quam certis quibusdam, quibus eam dat. Ac D. Thomam quidem, quem unum illo M. N. adfert, longissime abesse ab hac sententia patet 1., quia ipse peccatum originale constituit in privatione iustitiae originalis, quod est contra fundamentum huius sententiae, quae constituit illud in pravo quodam habitu semper ad malum tendente, quo homo redditus est adeo impotens ad bonum, ut semper ad illud debeat efficaciter a Deo incitari atque adeo determinari. [2.] Deinde, quia D. Thom. lib. 3. contra gentes c. 159. clarissime docet, Deum esse paratum omnibus dare auxilium sufficiens et [eo] solos illos privari, qui in seipsis gratiae impedimentum praestant, cum tamen in illorum omnino sit potestate illud impedimentum non praestare. Illi autem dicunt, Deum nemini paratum esse dare auxilium sufficiens, nisi cui de facto dat. Nam si esset paratus, non obstarent hominum malae voluntates. Idem docet quaest. 14. de veritate art. 11. ad 1. et I. 2. quaest. 109. art. 9. clare docet praeter habitus non requiri aliud auxilium ad bene operandum quam motionem seu cooperationem divinam (quae etiam necessaria erat Adamo, atque adeo omni creaturae, ut ipse ait) et protectionem contra tentationes etc., et directionem ratione ignorantiae etc., quae tria etiam ponit Ruardus. Neque usquam requirit D. Thom. propter infirmitatem motionem illam efficacem, quae liberum arbitrium determinet. Immo Caiet. in hunc locum docet ex sententia D. Thom., iustum posse facere aliquid opus sine nova excitatione divinitus immissa, tantum abest ut requiratur illam motionem efficaciter determinantem; quod sequitur hac tempestate plurimi qui scribunt contra haereticos, ut Andr. Vega et Ruardus. Item Roffensis, Cunerus et Riithovius, Episcopi doctissimi, citati in Apol. Duacensi, et alii. Unde parum vel considerate vel fideliter scribit Antapologia num. 154., D. Thom. in summa 1. 2. quaest. 109. art. 8. praeter infusos habitus requirere ad singulos actus propter imbecillitatem naturae humanae Dei motionem distinctam a concursu supernaturali, nam in art. 8. nihil hac de re dicit, quin potius ibidem in resp. ad 1. aperte indicat, omnes ex parte Dei habere auxilium sufficiens, quod est contra hanc opinionem, art. 9. requirit ad singulos actus motionem Dei, sed ratione generali, quae etiam in Angelis et Adamo locum habebat, ut patet in corpore et ad 1. Adeo quod secundum D. Thom. omnia opera moraliter bona, id est, rectae ratio consentanea,

in iustis sint meritoria, ad quae tamen certissimum est non requiri illam motionem efficacem. In illum autem locum Ioan. 6. D. Thom. nihil dicit contra nos, sed multa pro nobis contra hanc sententiam. Admittimus enim attractionem Patris esse efficacissimam (ad haec enim verba respicit ille Doctor, et domini Censores Duacenses in sua Censura), non quod homo ei non possit resistere proprie loquendo; sed quia praebet homini vires veniendi ad Christum, ita ut nemo sine hoc tractu possit venire. Tractus enim est vocatio seu omnis gratia, qua voluntas praeparatur et corroboratur a Domino, ut veniat, id est, ut credat et actum fidei eliciat, sed ibidem ait D. Thom., Deum paratum esse omnibus suam gratiam largiri et omnes ad se attrahere, sed nobis imputari, quod non sequamur et gratiam eius acceptemus; quae sunt contra illos.

V. *Probat*ur haec sententia ratione. Si ad singula opera bona etiam ad orandum et ad omnes motus animi bonos et liberos praeter habitus, protectionem excitationemque divinam etc. requiritur nova quaedam motio praeveniens ita efficax, ut liberum arbitrium determinet, et hanc habere non est in cuiusquam potestate, et sine hac nemo habet auxilium anteedenter sufficiens ad opus etc.: sequuntur multa gravissima incommoda, quae videntur contra fidem. 1. Neminem posse aut habere in sua potestate converti, nisi qui convertitur. Nemo enim potest converti sine auxilio sufficienti et necessario ad conversionem, ut patet; sed nemo habet auxilium sufficiens, nisi qui convertitur; et quicumque non convertitur, nec habet illud, nec in eius potestate est illud habere. Ergo quicumque audita praedicatione vel percepta inspiratione et vocatione divina interna non est conversus, non habuit in sua potestate converti. Si enim non habet auxilium necessarium ad conversionem in sua potestate, nec Deus paratus est ei dare (si enim esset paratus, inquit, non obstarant hominum malae voluntates), non magis habet in sua potestate converti quam diabolus; quia repugnat ut quis possit converti sine auxilio sufficienti, hoc autem habere nullo modo est in ipsius potestate. Neque satisficit, si dicant illos posse converti, quia natura est capax conversionis et Deus potest dare (huc enim videtur pertinere illa distinctio, quod *posse* multipliciter dicitur, num. 178.), quia hoc haereticis etiam non negarent, et daemon hoc modo potest converti. Nam si Deus statuit non dare, saltem pro illo tempore est ei penitus impossibile, sicut impossibile est hominem lecto affixum prae infirmitate currere, si nemo velit illum iuvare.

2. Sequitur neminem unquam habere in sua potestate orare, aliquid boni cogitare, mentem ad Deum convertere, aut aliquid bonum opus internum aut externum facere, nisi qui et quando haec facit. Probat eviderenter, quia nemo potest haec facere sine auxilio sufficienti seu necessario, ut per se patet, sed nemo habet auxilium anteedenter ad haec necessarium (secundum illos), nisi cui datur ita efficax, ut liberum arbitrium ad haec determinetur ita ut haec faciat, quod habere non est in illorum potestate etc. Ergo nemo potest haec facere, nisi qui et quando facit.

Quando enim non facit, non habet tale auxilium nec in potestate ipsius est tum habere; v. g. non erit in mea potestate initio vel in fine horae orare, quia non possum tunc orare sine illa motione efficaciter praeveniente, quam tunc habere non est in mea potestate. Itaque si ter oravi, signum est, ter tantum habuisse me auxilium sufficiens seu motionem illam efficaciter determinantem, quae sola sufficit; si decies, signum est, decies mihi fuisse immisam hanc motionem et aliis temporibus non potuisse orare, quia tunc non habui illam motionem, nec in mea potestate erat habere eam. Nam Deus immittit illam cui vult et quando vult et ad quodcumque opus vult. Est enim haec motio gratia novi testamenti, inquit, quam Deus sine conditione promisit, quae facit, ut faciamus, quae a nullo duro corde respuitur etc. Est etiam illud conforme isti eorum principio, nempe Deum ante omnem praevisionem dispositionis et determinationis liberi arbitrii constituisse et praedidisse in particulari omnia bona opera, quae vellet electis suis talibus momentis et locis efficaciter dare, et ad haec eorum voluntatem praeveniendo certis illis temporibus inflectere et determinare, unde clare sequi videtur hominem nec aliud nec alio tempore posse facere in bonis operibus quam facit. Non enim potest habere aliud opus aut alio tempore quam Deus illi absolute ante omnem praevisionem statuit donare; item nec aliud aut alio tempore, quam ad quod et quando Deus absolute statuit et paratus est illi gratiam sufficientem immittere. Unde perspicue concludi videtur 1) vitam nostram fore perpetuae necessitati astrictam, cum nec alia, nec aliter, nec alio tempore bona opera facere sit in nostra potestate, quam de facto et re ipsa facimus. 2) Non posse nos opera nostra disponere per certa temporum spatia, v. g. ut hoc die talibus horis orem vel excitem in me actum fidei, charitatis, reverentiae, gratiarum actionis etc. Nam nihil horum homo potest facere sine motione illa efficaciter determinante, quam habere tali vel tali tempore ad hoc vel illud opus non est in cuiusquam potestate. Oportebit ergo expectare, donec illa veniat et Deo placentur illam immittere, quod est contra communem opinionem et consuetudinem omnium piorum. 3) Illa opera, quae homo facit extra illa momenta, quibus Deus statuit immittere gratiam efficacem et operari efficaciter in illo, non esse meritoria, nec quicquam valore coram Deo. Nam ut ipsi docent omne opus, quod non proficitur ex hac motione efficaci, quae sola est gratia Christi et proprie novi testamenti, pertinet ad legem et vetus testamentum. Cur ergo sumus solliciti vel ut oremus vel ut aliquid aliud boni faciamus? Nam si Deus nobis immittit gratiam efficacem, infallibiliter faciemus. Si non immittit, quicquid facimus vanum est.

Si dicant, nos per talia opera facta sine gratia efficaci disponi et aptos reddi, quibus immittitur gratia efficax etc., et ideo conandum esse quovis tempore bene operari: *contra*. 1) Quia nemo suis viribus potest se reddere aptum huic gratiae recipiendae ut ipsi fatentur;

2) quia Deus decrevit illam ante omnem praevisionem dispositionum talium ex mero beneplacito talibus momentis etc. et ad talia opera bona, et non alias, nec ad alia opera dare; ergo in illa conferenda non habet ullum respectum ad illas dispositiones, frustra ergo videmur esse solliciti de bonis operibus.

3. Sequi videtur omnes eos, qui tentationibus suis cedunt, non habuisse in sua potestate resistere, quia quicumque cedunt, non habuerunt auxilium sufficiens ad resistendum, ut ipsi fatentur (nam in hac infirmitate nullum est auxilium sufficiens, nisi quod est ita efficax ut liberum arbitrium determinet ad opus, ut dicunt); neque etiam erat in illorum potestate illud habere, neque Deus erat paratus dare ne auxilium quidem potenti: alioquin dedisset. Quomodo ergo habuerunt in sua potestate resistere, cum non habeant in sua potestate vires necessarias ad resistendum? Peccant ergo in eo, quod vitare non possunt; non enim poterant vitare lapsum sine auxilio sufficiente etc.

Ad hoc conantur respondere per multas distinctiones potentiae propinquae et remotae etc., num. 178., nempe quod aliud sit posse propinquum, aliud remotum; item aliud per naturam, aliud per gratiam, et illud rursus bifariam accipi; sed haec omnia nihil faciunt ad solutionem difficultatis. Nam certum est neminem peccare in eo, quod non potest vitare sive defectu potentiae remotae, sive propinquae, sive defectu naturae, sive defectu divini auxilii. Cui enim Deus non est paratus praebere auxilium sufficiens et necessarium ad vincendam tentationem, is humano more non potest vitare, quin cadat; si ergo peccat in casu, perspicuum est eum peccare in eo, quod vitare non potest. Neque valet, quod quidam dicunt hanc sententiam: „Nemo peccat in eo quod vitare non potest,“ esse intelligendam de eo, quod vitari non potest per divinum auxilium, sicut volebant Manichaei, qui putabant, naturam hominis esse malam et propterea ne per Dei quidem auxilium posse vitare, quin peccet. Nam hoc modo etiam Calvinus et Lutherus bene admitterent hominem non peccare in eo, quod non potest vitare, et tamen dicunt hominem necessario peccare defectu auxilii divini.

Alius quidam Doctor respondet: nihil ob stare, quominus quis peccet in eo, quod vitare non potest, seu in eo, quod accidentaria quadam et non naturali necessitate facit, quando per peccatum originale nos ipsos in hanc impossibilitatem vitandi seu necessitatem committendi coniecimus. Nam necessitas peccandi ex peccato contracta non excusat a culpa, quae tamen excusaret, si ex peccato orta non esset. Citat Aug. de perfectione iustitiae, ratiocinatio 15.: „Ubi charitas (inquit Aug.) minor est, quum esse debet, peccatum committitur, sive vitari potest, sive non potest“ etc. Et D. Bernardus sermo 81. in cant.

Resp. [1] Haec doctrina non videtur differre a sententia Calvini lib. 2. Inst. cap. 3. § 5., ubi docet, hominem per peccatum originale se coniecisse in necessitatem peccandi et non excusari a scelere, quia sua culpa hanc necessitatem contraxit. Et ad hoc confirmandum adducit

eadem testimonia Divi Augustini et Bernardi, ad quae multi Catholici responderunt, quia inspectis locis difficultatem non habent.

[2] Deinde si homo peccat in eo, quod vitare non potest, undecumque haec necessitas proveniat: ergo immerito damnatus est iste articulus ita generatim a duobus Pontificibus: „Homo peccat damnabiliter in eo quod vitare non potest.“ Et satis constat eos, qui istum articulum asseruerunt, nihil aliud voluisse quam hominem ex peccato originali ita factum debilem ad bonum et proclivem ad malum, ut sine gratia illa efficaci necessario peccaret, sed hoc imputari, quia in hanc necessitatem sua culpa devenit.

3) Peccatum originale iam iustus remissum est; ergo si in illis est aliquando talis necessitas, non debet eis imputari ad culpam, quod ex ea committitur.

Ad hoc respondet quidam doctor, peccatum originale esse quidem remissum iustis quoad poenam aeternam, non tamen quoad poenam temporalem huius vitae. Quod igitur Deus quibusdam iustis non electis ad vitam subtrahat in tentatione gratiam efficacem, unde ipsi incidant in quandam peccandi necessitatem, esse poenam temporalem, eo quod in hac vita exerceatur. Et ideo peccatum, quod ex tali necessitate sequitur, merito imputari. Sed hoc multis modis refutari posset. Nam

[1] revera talis poena non est temporalis, sed aeterna; nam aequivalet aeternae damnationi, utpote quae infallibiliter inde sequatur. Perinde enim est iusto in fine vitae denegare auxilium necessarium ad vincendam tentationem atque illum ad inferos praecipitem agere.

[2] Deinde hoc modo perspicuum est Deum deserere iustum, antequam deseratur, ut supra dictum est.

3) Nemo peccat, nisi in eo quod libere facit, sed id quod quis necessario facit non facit libere. Nam articulus iste damnatus est a duobus Pontificibus: „Id quod voluntarie fit libere fit, etiamsi necessario fiat,“ ergo etc.

Respondet quidam doctor, illum articulum loqui de necessitate naturali hoc modo: id quod voluntarie fit, libere fit, etiamsi necessario fiat necessitate naturali, quali Deus amat seipsum, et hoc tantum sensu esse damnatum, non autem de necessitate adventitia. Id enim quod necessitate adventitia fit inducta per peccatum vel gratiam efficacem recte dici libere fieri. Sed haec non videtur mens Pontificum qui hunc articulum damnaverunt, neque eorum qui eum asseruerunt. Nam articulus generalis est; et haereticis hac tempestate aliquando non agnoscent in bonis et malis operibus aliam necessitatem, quam adventitiam inductam ex originali peccato et efficacia gratiae; ut patet ex multis locis Calvini, ubi Adamo concedit potestatem flectendi se in utramvis partem, et tamen indicatur ab Ecclesia evertere liberum arbitrium. Denique certum est omnem necessitatem, tam adventitiam quam naturalem, undecumque proveniat, si non subest potestati arbitrii, repugnare libertati, quae requiritur in peccato, unde si aliquis ita esset destitutus a

Deo, ut non haberet auxilium ex parte Dei sufficiens et necessarium ad resistendum tentationi peccati, quod scit esse peccatum, vel saltem ad petendum et orandum pro auxilio, is necessario caderet et vinceretur a tentatione. Sed non peccaret, nec ei imputaretur, quia Deus non obligat illum sub novo peccato ad id, quod ei moraliter impossibile est. Unde, cum absurdum sit dicere quemquam esse sive ethnicum, sive Iudaeum, aut malum Christianum, qui suis cupiditatibus obsequens non peccet: non videtur dubitandum, quin nemo sit auxilio necessario seu sufficienti saltem ad petendum auxilium destitutus. Tamen quod ad iustificatos attinet, certissime credo, neminem ita a Deo unquam destitui. Nam clarissima est Concilii Tridentini sess. 6. cap. 11. doctrina, quod Deus iustificatos non deserat, antequam ab eis deserat etc.

4. Sequi videtur nomen debere corripri seu reprehendi aut puniri, quod Deo inspirante non sit conversus aut bona opera omiserit aut suis cupiditatibus cesserit. Quid enim agat, si non habet auxilium sufficiens, ne ad orandum quidem? Poterit itaque excusare se, quod in sua potestate non fuerit illud opus tunc praestare aut cupiditatis vim compescere; nam destitutum se tunc fuisse auxilio sufficienti, non solum ad illa praestanda, sed etiam ad auxilium petendum, eiusque signum certissimum hoc esse, quod ea praestitisset, si auxilium sufficiens habuisset. Sane hic non video, qua ratione talis merito reprehendi possit; nam iustissimam habere videbitur excusationem, si illa sententia vera est. Respondet quidam Doctor: Si iste qui non habet gratiam efficacem, quae sola sufficit, legem non observaret ob defectum solius potestatis, videlicet quia non potest, admittendum esset non debere puniri; nunc autem quia homo gratia efficaci destitutus legem non observat non tam quia non potest, quam quia non vult estque ei impotentia dicta quodammodo voluntaria, a peccato non excusatur. Sed contra. Si iste haberet gratiam sufficientem, omnino vellet servare legem et sine hac non potest velle; ergo quod non vult, non est ei imputandum; sicut quod ethnicus carens sufficienti instructione mysteriorum fidei nostrae non credit ea firmiter, non est ei imputandum, si in eius potestate non est, sufficientem instructionem habere: ergo similiter ei, qui omittit bona opera aut legis observantiam, non erit imputandum; quia non habet auxilium sufficiens nec est in potestate ipsius habere. Unde falsum est, talem impotentiam esse quodammodo voluntariam, nisi intelligant, sicut ipsos puto intelligere, esse voluntariam per voluntatem, qua peccavimus in primo parente; ex hac enim voluntate ortam volunt. Sed hoc non refert. Nam impotentia, qua ethnicus non potest credere ob defectum instructionis, etiam hoc modo est voluntaria: et tamen excusat a peccato. Ut autem impotentia antecedens non excuset a peccato, requiritur, ut ita sit voluntaria, ut sit in potestate nostra illum submovere. Nam omnis impotentia antecedens, quam submovere non est in potestate nostra, vere excusat a peccato. Haec autem impotentia, quae est ex defectu auxilii sufficien-

tis, est impotentia antecedens. Nam si haberet auxilium sufficiens, omnino faceret bonum opus; et eam submovere non est in potestate nostra, quia non potest submoveri, nisi per gratiam sufficientem, quam habere non est in potestate nostra. Excusat ergo a peccato. Et qui bona opera omittunt, suis cupiditatibus cedunt, praecepta divina violant, nec reprehensione, nec poena digni erant. Sed *iniquum* num. 184.: si excusabilis esset homo in eo, quod non convertitur, quia non habet ad hoc in praesentia sufficiens auxilium, saltem ad incipiendum, sequeretur hominem semper ita moveri oportere, ut converti posset; ubi videntur velle hominem non excusari a peccato novo, si non convertitur, dum caret auxilio sufficienti, quod et clare docent num. 190. *Resp.* Sine dubio homo excusatur a novo peccato, si non convertitur eo tempore, quo non habet auxilium sufficiens ne ad incipiendum quidem, ut communiter docent doctores. Non enim homo obligatur converti aut se incipere disponere ad conversionem, nisi divinitus excitatus. Praecepta enim affirmativa non obligant pro semper, ut dici solet. Cum autem per gratiam praeventivem excitatur, omnino obligatur sub novo peccato, ut tunc se incipiat disponere, unde firmissime colligitur illum tunc habere auxilium ex parte Dei sufficiens ad inchoandum. Alioquin necessario non converteretur, nec esset reprehendus, quod non se disponat ad conversionem.

5. Cur Deus dat hominibus toties sanctas inspirationes, ut ad ipsum convertantur vel ad maiorem perfectionem aspirent, si non praebet illis auxilium sufficiens, ut eas sequantur, aut saltem ut petant auxilium sufficiens ad illas sequendas, immo nec paratus est praebere? Quia si esset paratus, non obstarat hominum malae voluntates. Profecto non videbitur ob alium finem dare, quam ut miseris magis involvat miseris. Nam sine auxilio sufficienti non possunt illas sequi. Itaque non possunt non peccare. Nam moraliter loquendo, cum non possint illas sequi, necessario debent repellere, quod est peccatum. Suspendio enim actus in tali eventu vix est humano more possibilis; quamquam etiam illa suspensio non esset sine peccato. Nam homo pro tunc obligatur praecepto affirmativo, ut sequatur. Peccator enim non tenetur sub novo peccato pro quovis momento se ad Deum convertere, sed tunc tantum, quando divinitus excitatur. Ergo si tunc non habeat ex parte Dei auxilium sufficiens, non poterit se convertere atque ita necessario peccabit. Cur ergo Deus illi dedit istas inspirationes, nisi ut magis involveretur peccatis?

6. Falsa erit illa communis Doctorum sententia: „Homini facienti quod in se est, Deus non denegat suam gratiam.“ Quae sententia admittitur ab omnibus intellecta de homine divinitus excitato. Probatu fore falsam. Quia si ad omne opus bonum, etiam ad incipiendum et ad se sensim disponendum ad iustificationem, requiritur motio quaedam praeventiva efficaciter determinans liberum arbitrium, quae sola sufficiat, si qui non habet hanc motionem nec in potestate habet eam acquirere,

non poterit, etiamsi totis viribus conetur, bene uti illa inspiratione. Nemo enim poterit illa bene uti, hoc est illam sequi sine gratia sufficienti, quam iste non habet, etiamsi divinitus sit excitatus, nec in potestate eius est habere. Falsa ergo est illa doctorum sententia. Nam praesupponit hominem divinitus excitatum habere iam sufficientem auxilium in sua potestate, quo, si velit sibi suisque affectionibus vim afferre, possit ad bonum conari sicuti ad actiones civiles.

7. Deus Adamum ita instruit per gratiam habitualem et iustitiam originalem, ut haberet auxilium sufficiens, quo seipsum flecteret in utramque partem, nempe ad hoc vel ad illud bonum opus, et etiam ad malum, sicut ad opera civilia. Nec egebat ipse, praeter dona habitualia et concursum supernaturalem, in operibus pietatis alia quadam motione praeveniendo liberum arbitrium determinante. Cur non similiter homo lapsus potest instrui donis habitualibus, ut posita divina protectione et directione habeat auxilium sufficiens, quo possit seipsum flectere ad hoc vel ad illud bonum opus vel etiam ad malum, sicut ad opera civilia, sine illa nova motione efficaci liberum arbitrium praeveniendo et determinando? Respondebunt, quia homo lapsus ita est debilitatus per peccatum originale, ut non possit ullum opus bonum habere, nisi Deus illud immediate operetur in nobis praeveniendo liberum arbitrium. Ita num. 76. et 154. et alibi. Sed etiamsi homo sit debilitatus, cur non potest rursus ita corroborari per gratiam et dona habitualia, ut seipsum virtute gratiae et divini auxilii concomitantis possit determinare ad bona opera, sicut Adam, Deo illum protegente et dirigente (quae duo ratione infirmitatis huius necessaria sunt iuxta D. Thomam et Ruardum), praesertim cum hoc sit eius naturae magis consentaneum, quam ut ipse Deus opera bona ita immittat. Confirmatur, [1] quia habitus supernaturales sunt vires proportionatae suis actibus. Cur ergo homo illis instructus non potest in aliquem actum bonum, sicut Adam, sine nova illa motione liberum arbitrium efficaciter flectente, quae Adamo non erat necessaria? 2) Quia virtus est quae bene vivit et cuius usus est in nostra potestate. At si illa motio nova requiritur, quae non est in nostra potestate, usus virtutis non erit in nostra potestate neque homo bene vivet virtute, sed illa motione. Nam illa ponit totum bonum opus in primo instanti, quo immittitur. Quod autem quidam Doctor dicit, illam definitionem virtutis apud Augustinum non intelligi de habitibus, sed de actibus, quibus bene vivitur et quos Deus in nobis sine nobis, id est, sine nostro, inquit, praevio conatu, operatur, est contra communem sententiam omnium Doctorum, ut nihil gravius dicam. Adde, quod non tam debilitatum, quam existintem videtur liberum arbitrium, si per dona habitualia, divinam protectionem et directionem non potest rursus ita confirmari et disponi, ut sufficienter sit instructum ad sese flectendum ad bona opera et ad mala eo fore modo, quo Adam, et quo se flectit ad opera civilia.

Sed, *inquunt*, gratia habitualis, protectio et excitatio tantum tri-

buunt posse, si velis; at specialis gratia Christi, de qua loquitur sacra Scriptura, dicens „Paciam, ut in praeceptis meis ambuletis“, et de qua D. Augustinus disputavit cum Pelagio, non tantum tribuit posse, si velis, sed absolute tribuit velle iuxta Augustinum. Ergo homini lapsus praeter ista omnia datur specialis quadam motio libertatem praeveniens, per quam immediate immittitur ipsum velle. Et haec motio est necessaria ad singulos actus. Ita num. 152. et sequentibus.

Resp. Ad hoc supra responsum est; sed quia ista locutione se quidam mire involvant, rursus dico, dupliciter posse intelligi, quod gratia Christi non tantum tribuat posse, si velis, sed etiam ut velis:

1) Quod gratia Christi non tantum tribuat vires supernaturales, quibus possimus proprie in actum supernaturalem voluntatis, sicut Adam poterat, relinquendo ipsum actum in nostra libertate, ut illum eliciamus vel non, sed ulterius praeveniendo libertatem immittit ipsum actum. Et hoc modo videntur MM. NN. illam sententiam accipere. Sed ego non possum illam distinguere ab errore Calvini. Nam sic actus boni non essent unquam in hominis potestate. Videatur Calvin. lib. 2. Inst. c. 3. § 10. et sequentibus.

2) Ut non tantum tribuat posse consistens in naturalibus viribus liberi arbitrii et doctrina legis, quibus possimus, si velimus, sed etiam tribuat ipsum velle, dando vires voluntati et ita suadendo, ut velit; et hoc modo illa locutio usurpatur a D. Augustino contra Pelagium, qui ponebat ipsum posse in natura liberi arbitrii et doctrina legis. Et hanc dicebat esse gratiam Dei, qua possimus omnia bona opera, id est, incipere credere, orare, poenitere, amare Deum, sperare etc. Nec aliam gratiam volebat ad haec esse necessariam. Unde dicebat Deum dare nobis, ut possimus haec omnia, non autem ut velimus, sed hoc reliquisse in nostro arbitrio nudo, sola doctrina instructo, ut patet apud D. Aug. lib. de gratia Christi cap. 4., ubi distinguit Pelagius haec tria: posse, velle et agere. Et dicit ipsam boni possibilitatem esse donum Dei atque adeo neminem hoc dono posse privari; sed bene velle et bene agere esse nostrum, nec Deum esse huius causam, nisi quia dedit et conservat liberum arbitrium et naturalem possibilitatem. Contra quod passim D. Aug. docet, de fide Catholica esse, Deum non solum dare, ut possimus, si velimus, ut vult Pelagius; sed etiam facere, ut velimus, et operari ipsum velle. Quia, inquit, voluntas praeparatur a Domino ut velit (sic enim passim sese explicat), id est, divina virtute instruitur et adiuatur, ut eliciat actum bonum. Non autem vult D. Aug. immitti voluntati praeter ceteras omnes preparationes ipsum actum bonum, praeveniendo libertatem. Et sic intelligendus est locus D. Aug. de gratia Christi cap. 47.. ut diximus in Apologia Lovaniensi ad propositionem nonam sub finem.

Sed, *inquunt* num. 151.. Pelagius non negabat liberum arbitrium iuvari per doctrinam legis. Cur ergo ab Augustino est reprehensus? *Resp.* Quia per liberum arbitrium nudum cum sola doctrina legis